

POTENTIALER OG UDFORDRINGER VED AT PRODUCERE **BÆLGPLANTER TIL HUMAN ERNÆRING**

- SET FRA PRIMÆRPRODUCENTENS PERSPEKTIV

**POTENTIALER OG UDFORDRINGER VED AT PRODUCERE
BÆLGPLANTER TIL HUMAN ERNÆRING
- SET FRA PRIMÆRPRODUCENTENS PERSPEKTIV**

er udgivet af
Landbrug & Fødevarer F.m.b.A.
SEGES
Agro Food Park 15
8200 Aarhus N

+45 8740 5000 - seges.dk

KONTAKT
Mette Damborg Hansen, SEGES
+45 8740 5340 - meha@seges.dk

FORFATTERE
Mette Damborg Hansen, SEGES
Mille Møller Nielsen, SEGES
Ditte Kjær, SEGES

December 2020

Denne publikation må kopieres efter aftale med SEGES.

Finansieret af:

STØTTET AF

Promilleafgiftsfonden for landbrug

POTENTIALER OG UDFORDRINGER VED AT PRODUCERE BÆLGPLANTER TIL HUMAN ERNÆRING

- SET FRA PRIMÆRPRODUCENTENS PERSPEKTIV

I denne undersøgelse er ni landmænd interviewet med det formål at finde ud af, hvilke potentialer og udfordringer, der ligger for primærproducenten i produktionen af bælglplanter til human ernæring. De ni interviewede landmænd er overvejende økologer med planteavl, én har også svinproduktion og én har æggproduktion. Landmændene fremstår i det følgende anonyme, og betegnes derfor som landmand 1-9.

ERFARINGER MED BÆLGPLANTER TIL HUMAN ERNÆRING

Flere af landmændene har dyrket eller dyrker bælglplanter, hvoraf hovedparten afsættes til foder. En af landmændene fortæller, at han tidligere har forsøgt at afsætte bælglplanter til fødevarer, men han havde ikke held med det på daværende tidspunkt. Derfor solgte han afgrøderne til forskellige typer af foder, heraf blev ærter solgt til et foderstof, hestebønner til fiskefoder og lupinerne ville ingen købe (Landmand 1).

Det betyder også, at denne landmand stadig har lupiner fra sidste års høst. En landmand producerer i dag hestebønner, men udtaler, at de ikke er direkte velegnede til madvarer pga. bitterstoffer, men han vil gerne bruge dem til fødevarer på sigt (Landmand 3). En anden landmand udtaler om sin høst af ærter, at *"Jeg har haft ærter i 2020, og det har været en succes. Ærter og raps afsættes på kontrakt før høst (...), der har ikke været så stort et marked for ærter, men fremtiden kommer til at pege på ærter og hestebønner også med de nye krav for efterafgrøder"* (Landmand 7).

Flere af landmændene ser et stort potentiale i bælglplanter og overvejer at gå i gang med at producere hestebønner, ærter og lupiner til fødevarer, men der er en række udfordringer og barrierer, som skal overvindes. Disse fremhæves i det følgende med afsæt i interviewene med de ni landmænd, og er altså udelukkende en beskrivelse af de omtalte landmænds erfaring og virkelighed.

MOTIVATIONEN FOR AT PRODUCERE BÆLGPLANTER

Der er overvejende to motivationsfaktorer for de adspurgte landmænd for at producere bælglplanter.

Den første er den faglige interesse og nysgerrighed efter at producere til human ernæring, hvor en landmand netop udtaler: *"Det er spændende at være en del af fra jord til bord"* (Landmand 3). En anden landmand udtaler, at interessen i bælglplanter er: *"Todelt, der skal være nogen økonomisk i det, en merpris, og så er det fagligt interessant at producere afgrøder til menneskeføde"* (Landmand 4).

Den anden, og mest italesatte, motivationsfaktor er som ovenstående citat antyder, økonomien. *"Det er prisen,*

der motiverer mig", udtaler landmand 7. Økonomien som motivationsfaktor er forbundet med en vis skepsis i forhold til produktion af bælglplanter, idet afsætningsprisen for afgrøderne ikke er høj nok. For at tilgodese de ekstra trin i processen til fødevarer, som omfatter forarbejdningsledet, skal afsætningsprisen op, mener to af de interviewede landmænd (Landmand 3, 4). En anden landmand fremhæver yderligere det aspekt, at der skal være en ekstra pris, fordi der er behov for lagerfaciliteter og sporbarhed (Landmand 2). Rentabiliteten foreslås også løst med en form for tilskud, da tillæggene for at dyrke til fødevarer i dag ikke er særlig store (Landmand 1,5). En anden landmand stemmer i med følgende udtalelse: *"Hvis det nu udløste en ekstra præmie eller tilskud pr. hektar, så tror jeg ikke, folk ville have noget imod at producere flere bælglplanter, der er ingen forretning i det nu, og det afskrækker folk"* (Landmand 7).

En tredje faktor, der også er motiverende er, at bælglplanter kan give et sundere sædskifte, som to af landmændene påpeger, idet bælglplanter kan fiksere kvælstof (Landmand 3,6). Selvom der er mange af de adspurgte landmænd, der er motiverede for at dyrke bælglplanter til human ernæring, så har en af de adspurgte landmænd en vis skepsis. Denne landmand har forsøgt sig med afsætning til fødevarer. Han er skeptisk, da han er af den overbevisning, at bælglplanter ikke kan afsættes, og hvis der kommer en efterspørgsel på det europæiske marked, vil det danske marked alligevel ikke kunne konkurrere på prisen. Han udtaler i den forbindelse: *"Jeg tror ikke på, at det kan give et økonomisk overskud, der er ingen gode argumenter ift. at dyrke bælglplanter, det kan ikke afsættes, jeg tror ikke, det kommer"* (Landmand 1).

AFSÆTNING SOM EN MULIGHED OG EN UDFORDRING

En af de helt store italesatte udfordringer ved produktion af bælglplanter til human ernæring er afsætningsmulighederne. Her peger flere af landmændene på forskellige forhold, som påvirker dette, men også på sig selv, som en vigtig aktør i udviklingen.

Størstedelen af de adspurgte landmænd påpeger, at efterspørgslen ikke er til stede på nuværende tidspunkt (Landmand 1,2,4,5,6,7,8). For at imødekomme dette vil en af landmændene tage denne udfordring op og selv forsøge at være mere opsøgende til mellemløbet og grossister, og her forhøre sig, hvad de mangler, og hvad de importerer fra udlandet. Han udtaler i denne sammenhæng, at *"Landmændene er selv den største barriere, vi er ikke skolet i at gå ind i problematikken om afsætning og værdikæden – at være mere opsøgende"* (Landmand 2). Samtidig påpeger flere af

de adspurgte landmænd netop, at de kan bidrage til produktionen af bælgplanter, men nævner ikke noget om, hvordan de kan bidrage til at få det afsat (Landmand 3, 5, 6). To landmænd italesætter mulige afsætningsveje for bælgplanter til fødevarer. Den ene landmand udtaler: *"Jeg kan lave handelsaftaler med DLG eller være den direkte producent af fødevaren"* (Landmænd 4,5). En anden påpeger, at grovvarereselskaberne skal satse på området, og at der skal laves et set-up, der kan distribuere, certificere, rense og lave et brand – *"Andelstanken er ikke død i det her"*, udtaler han i denne sammenhæng (Landmand 3).

En udfordring er også, at aftagerleddet er bange for at brænde inde med noget, de ikke kan sælge (Landmand 8). Paradoksalt nok påpeger en landmand, at det er en udfordring, at der skal produceres en vis mængde bælgplanter for, at der kan afsættes til fødevarer, derudover skal varen have en vis kvalitet (Landmand 8). Det er netop sårbart at starte en stor produktion op i forhold til en afgrøde, som man ikke har erfaring med, og man samtidig ikke kan være sikker på, om der overhovedet er et marked for produktionen. Endvidere er der stor konkurrence fra udlandet, som lægger pres på prisen. Således fortæller en af landmændene: *"Det jeg hører indtil videre er, at der er pres på priser på afgrøder, der skal forarbejdes og bruges som ingrediens til fødevarerindustrien"* (Landmand 9).

Andre udfordringer, der nævnes, er at der stilles høje krav til kvalitet, når der skal produceres til fødevarer. En af de adspurgte landmænd har netop oplevet dette i forbindelse med at skaffe planter, som lever op til kravene, når der er tale om fødevarer og ikke foder. *"Det har været svært at finde bælgplanter og lupiner, der kan opfylde kravene til human ernæring"* (Landmand 1). Endvidere peges der på forhold omkring bekæmpelse af skadedyr i bælgplanter, som kan være en udfordring. Aktuelt er de midler, der er tilladt at anvende ikke effektive, idet de enten ikke virker eller skader planten på sigt (Landmand 1).

FREMTIDS FORVENTNINGER TIL PRODUKTIONEN AF BÆLG-PLANTER

Når de ni landmænd bliver spurgt om fremtiden for deres planteproduktion, spør de alle, at den indeholder bælgplanter på en ene eller anden måde. Der er en åbenlys interesse i at producere bælgplanter til human ernæring rent foreningsmæssigt. Når landmændene spørges ind til, hvor interessant de vurderer at bælgplanter til fødevarer og drikke er foreningsmæssigt for deres virksomhed på en skala fra 1 til 10, vurderer langt størstedelen af de adspurgte landmænd interessen på 7-10 på skalaen (landmand 2,3,4,5,6,8), hvoraf to svarer 5 (Landmand 7,9). En landmand, som tidligere har forsøgt at sælge bælgplanter til fødevarer, giver foreningsmuligheden 1 på skalaen, i den forbindelse udtaler han: *"Efter et par år, hvor jeg har forsøgt (eg. at sælge det), så forsøger jeg at læne mig tilbage, og dyrke det, jeg ved, jeg kan sælge, jeg vil ikke bruge mere energi på det"* (Landmand 1).

Mange af de adspurgte landmænd forventer, at forbrugerne i fremtiden i høj grad vil efterspørge økologiske, plantebaseret og CO₂-reducerede fødevarer (landmand 2, 4, 5, 6, 8, 9). Når der spørges ind til planteavlernes planteproduktion om fem år bærer det også præg af at indeholde bælgplanter. En landmand vil om fem år producere hestebønner og ærter til fødevarer (Landmand 3). En landmand, der på nuværende tidspunkt forholder sig kritisk til produktionen af bælgplanter i Danmark udtaler i den forbindelse, at *"Hvis der er afsætning om fem år, så vil jeg gerne have det"* (Landmand 1).

En landmand er overbevist om, at han om fem år producerer ærter og hestebønner til fødevarer, han er klar til at starte produktionen med det samme, hvis han finder en aftager, han udtaler i den forbindelse, at *"Der mangler forskning på nye varianter, så vi har et mere sikkert udbytte. Kan vi bruge de nye forædlingsmetoder (Crisper) til at få de nye sorter til at passe til danske forhold"* (Landmand 3). En anden udtaler: *"Vi producerer helt klart flere bælgplanter til fødevarer, jeg ved ikke, hvilke afgrøder det er (...). Vi skal vurdere, hvad vi tror, der kan være et marked for. Nu skal vi se, hvordan det går med oprensning af kikærter"* (Landmand 9).

Flere af de adspurgte landmænd ser forretningsmuligheder i at producere bælgplanter, men en landmand påpeger også, at før det kan give volumen og dette kan overføres på hektar og maskiner, så kræver det, at der er nogen, som magter det (Landmand 3). En anden landmand, der i dag producerer 20-30 ha bælgplanter til foder, ser det som en forretningsmulighed, da *"(...) det er en af dem, der giver noget, når det lykkes ude i marken, det giver en markant merpris i forhold til korn"* (Landmand 4). To landmænd anser bælgplanteproduktionen som en del af fremtiden, hvor efterspørgslen vil være stigende: *"Bælgplanter bliver fremtiden, det vil stige voldsomt"* (Landmand 8). En tredje ser en forretningsmulighed ved at have eget anlæg og selv male melet, og så sælge direkte til detailhandlen (Landmand 5).

Nogle af de adspurgte landmænd ser forbrugerne som foregangsmænd for at en produktion af bælgplanter i Danmark kan finde sted, da der skal betales en merpris for de danskproducerede bælgplanter. En landmand udtaler: *"Accept af at dansk protein er det mest klimarigtige og bæredygtige, og at sundhedssiden er i orden på de danske produkter, og det er forbrugerne nødt til at tage ind, da de koster mere, man skal tænke længere end til sin tegnebog"* (Landmand 3). En anden problematiserer, som nævnt tidligere, at konkurrencen fra udlandet er hård, og at der skal produceres så billigt som muligt for at kunne konkurrere med hele verden, og det gør det økonomisk svært for den danske landmand at kunne være med på prisen, og det er ikke et faktum, der forsvinder i fremtiden (Landmand 1).

Der appelleres også fra landmændenes side til, at der skal sættes fokus på dyrkning af bælgplanter i Danmark. Både i forhold til produktudvikling, forarbejdning, forskning og afsætning. En landmand udtaler i den forbindelse: *"SEGES*

er godt med i forhold til dyrkning, men ikke i forhold til produktudvikling, forarbejdning, forskning i bælgplanter til human ernæring og afsætning” (Landmand 2). Flere af landmændene påpeger, at de ønsker, at SEGES skal hjælpe med at skabe dette fokus og formidle kontakterne i forsyningskæden, og på den måde fremme udviklingen af produktionen af bælgplanter i Danmark (Landmand 1,2, 4, 5, 8).

KONKLUSION

Overordnet set er de adspurgte landmænd interesserede i at producere bælgplanter til human ernæring, hvis prisen er den rigtige. Der er dog nogle udfordringer og barrierer, som skal overkommes, inden de er villige til at omlægge deres planteavl til fødevarer.

Den primære og mest italesatte barriere i produktionen af bælgplanter er bekymringer for afsætningsmulighederne, da der på nuværende tidspunkt ikke er et dansk marked, og det er derfor svært at sikre sig stabile aftagere. Samtidig mangler der forarbejdningsled i forsyningskæden inden bælgplanterne er velegnede til fødevarer. Det gør produktionen dyrere,

og det er der nogen, der skal være villige til at betale for. Der bliver ligeledes udtrykt en bekymring for om danske bælgplanter kan konkurrere på prisen i forhold til andre lande. Tilskuddet til produktionen til fødevarer italesættes også som en barriere, da den som udgangspunkt bør være højere end til foder, idet det kræver flere trin i forarbejdningsprocessen og stillere højere krav til kvalitet. Ligeledes italesættes det, at der mangler forskning på området på danske forhold, og at det er nødvendigt, at sorter skal tilpasses danske forhold, så man er sikret et udbytte, der kan afsættes.

På trods af udfordringerne er der enighed blandt de adspurgte landmænd, at deres planteavl i fremtiden vil indeholde bælgplanter til fødevarer, da dét er den vej forbrugerne bevæger sig, og dermed det, som efterspørges i fremtiden. Der er derfor et åbenlyst potentiale i at producere til fødevarer, men der skal sættes fokus på bælgplanter i Danmark og findes løsninger især i forhold til aftagerleddet, som kan sikre afsætning af produktionen, her efterspørger flere af landmændene, at Landbrug & Fødevarer sætter fokus på netop dette forhold.

SEGES skaber løsninger til fremtidens landbrugs- og fødevarerhverv. Vi udvikler forretningsmuligheder i tæt samarbejde med vores kunder, forskningsinstitutioner og virksomheder over hele verden. SEGES er en del af Landbrug & Fødevarer F.m.b.A.